

ΑΠΟΒΡΑΔΑ
Ο ΓΚΙΩΝΗΣ

«...Και πάντα κάτι θίλω να είπω...»

Μέο' την ακίνητη ερμιά,
πού δέντρο, κῆμα καὶ γυαλὸ
ὁ ὕπνος ἔχει πάρει,
κι ἀπάνω ἀμίλητο, μονογῶ
στοῦ οὐρανοῦ τὸν ἠμφαιδὸ
ἐσιάθη τὸ φεγγάρι—
μόνο τοῦ γυιὼνῆ ἢ λαλιῶ
—σὸν κἀνὶ νὰ πεθαίνῃ—
λαλιῆ ὀλοθλιμμένη...

Κ' ἐνὺς διαβάτης, πού περνεῖ
σὸν ἴσιος σιὸ φεγγάρι,
μέσ' τὴν ακίνητη ερμιά,
πού δέντρο, κῆμα καὶ γυαλὸ
ὁ ὕπνος ἔχει πάρει—
κοιτώντας γύρω τὴν ερμιά
με σὺλλοὺς ρωταίει:
—Τοῦ γυιὼνῆ ἢ θλιβερῆ λαλιῶ
μέσα σ' αὐτὴ τὴ σιγαλιῶ
εἶ τάχα νὰ ζητήῃ;...»

Στιάννα 1905

ΕΥΑΝΘΙΑ ΧΑΤΖΗ

ΘΕΑΤΡΙΚΑ

Ἡ πρώτη τοῦ Βασιλικοῦ.

Ἡ Βασίλισσα τῆς Ἀλικαρνασσὸς Ἀρτεμισία ἐρωπεύεται τὸν Ἕλληνα γλύπτη Δάρδανο πού ἀιχμάλωτὸ ἔφερε μαζί τῆς ἀπ' τὴ Σικελίνα. Ἐκεῖνος δὲν ξέρεי τίποτα ἀκόμα ἀπ' τὴν ἀγάπη τῆς κι ἀνύποπτος δουλεύει γιὰ νὰ τελειώσῃ τὸ γρηγορότερο τὸν ἀνδριάντα τῆς. Στὸ μεταξύ φτάνουν ὁ γέρο πατέρας τοῦ μαζί με τὴν ἀραβωνιαστὶκαίου γυρῶντάς τον, κ' ἡ Ἀρτεμισία παίρνοντας θάρρος ἀπ' τὴν περιπέτεια αὐτὴ τοῦ ἱερολογιέται τὸν ἐρωτᾷ τῆς. Ὁ Δάρδανος τῆς ρανερώνει τότε πῶς ἄλλη γυναίκα ἀπ' τὴν ἀραβωνιαστὶκαίου τὸν δὲν ἀγαπάει, ἡ Ἀρτεμισία θυμώνει, βρίζει μιά περίσταση πού κοιμώτανε καὶ τὸν τυφλώνει. Ὑστερότερα μετανοῶνει καὶ παίρνοντας φαρμάκι πεθαίνει ἐνῶ ὁ Δάρδανος τυφλὸς πιά ἐτοιμάζεται νὰ φύγῃ γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἐίχε συνέρτει τέλει ἀπὸ τὴν τρομάρα του καὶ βλέποντας πῶς δὲν τόχαμε με δαύτον, ξαναπόχτησε τὴν ἀπάθειά του καὶ μονάχα κἄθε τόσο ἐβγαίνει κι ἀπὸ κανένα μικρὸ ξεφωνητό.
Ὁ Βλαδίμηρος τότες μούπε, πῶς ὁ σύντροφός τοῦ κνηγιῶ μου, κατὰ τὴ γνώμη του, ἔβανε τὴ ζωὴ του στὸ παιγνίδι δίχως λόγους.
Λίγο κατόπι ὁ Γερμολᾶς ἔπαψε ν' ἀποκρίνεται στὶς φωνὲς μας. Τουλάχιστο δὲν ἀκούγαμε τίποτα.
Στὸ χωριὸ σήμαινε ὁ ἔσπερινός. Ὅλα εἴτανε σιγαλὰ γύρω μας καὶ δὲν ἀποκοτούσαμε οὔτε νὰ κοιταχτούμε. Πάνωθι μας, ὅλο καὶ πετούσαν οἱ ἀγριόπαππιες. Γύρεβαν κάποιον μέρος γιὰ νὰ παλαίψουνε, μὰ σὰ μᾶς ἔβλεπαν, ἐξαψήλωναν πάλι σκούζοντας βραχνά.
Ἐίμαστε μουνδιασμένοι. Ὁ Γερμολᾶς εἶχε μιά ὠρα πού περπατοῦσε. Ὁ Σούτσος ἔκλεινε τὰ μάτια του, σὰ νὰ γύσταζε... Ἐπιτέλους, τὴ στιγμή πού κρηχίζα σκεδὸν ν' ἀπελπίζουμαι, ὁ Γερμολᾶς φάνηκε.
— Δοιπόν, Βρῆδες τίποτα; τόνε ρώτησα.
— Ἐρχομαι ἀπὸ τὴν ἄκρη, μ' ἀπολογήθηκε. Ἐλάτε κι ἔχουμ' ἰδῶ ἕνα ρηχὸ πέραςμα.
Πρὶν μᾶς κἀνῆ τόπο νὰ περάσουμε, ὁ Γερμολᾶς ἔβγαλ' ἀπὸ τὴν τσέπη του ἕνα σκοινὶ κ' ἔδεσε με

Αὐτὴ εἶναι ἡ «Ἀρτεμισία», δρᾶμα σὲ τέσσερες πράξεις τοῦ Τιμ. Ἀμπελᾶ, ἔργο με τὸ ὁποῖο ἔδωκε τὴν πρώτη τῆς φετεινῆς αἰζὼν τὸ Βασιλικό. Κ' ἡ ὑπόθεση αὐτὴ πού καθὼς τὴ δηγηθήκαμε δὲν ἔπιασε περισσότερο ἀπὸ δεκαπέντε ἀράδες δὲν εἶναι τίποτα λιγότερο ἀπ' τὸ δρᾶμα πού ἔπιασε ὀλόκληρο τὸ Βασιλικὸ καὶ χρειάστηκε τρεῖς ὠρες γιὰ νὰ παιχτῆ. Δηλαδή, γιὰ νὰ μιλήσωμε παστρικώτερα, τὸ ἔργο κι' ἀφοῦ παρασταθῆ δὲ μᾶς ἀφήνει καμμιά ἐντύπωση μεγαλῆτερη ἀπ' ὅ,τι μᾶς ἀφήνει ἡ ξερὴ ἀφήγηση τῆς ὑπόθεσης. Διότι ἡ «Ἀρτεμισία» μπορεῖ νὰ εἶναι ὅ,τι θέλετε, μελέτη, ἱστορικὴ μονογραφία, ρητορικὸς λόγος, διατριβή, φιλοσοφία τετραχόρος (ἀφοῦ ὑψίνουμε κιάλας), ἕνα μοναχὰ δὲν εἶναι, σκηνακὸ ἔργο, κι' ἀπορούμε ἀλήθεια πούθε ξεφύτρωσε ὁ τίτλος δρᾶμα πού τοῦ κολλήσανε στὸ πρόγραμμα.
Τὸ ἱστορικὸ αὐτὸ κατασκευάσμα πού τὸ χαρακτηρίζει ἡ μεγαλῆτερη ἀμάθεια καὶ τῶν πρώτων ἀκόμα στοιχείων τῆς σκηνῆς, διάλεξε τὸ Β. Θέατρο γιὰ ν' ἀρχίσῃ τὶς παραστάσεις του. Στὶς τέσσερες ἀτέλειωτὲς πράξεις του οὔτε μιά αἴσθηση ἀλήθειας, οὔτε ἕνας παλμὸς ζωῆς, οὔτε μιά πνοὴ Τέχνης. Μούχλα καὶ θάνατος βασιλεβε ἀπάνω στὴ σκηνή, τόσο, πού λυπότανε κανεὶς τοὺς δυστυχημένους ἡθοποιούς, ἀναγκασμένους νὰ μεταβαλλοῦνται σὲ κινηματογραφικὲς εἰκόνες ἢ σὲ νεθρόσπαστα συστήματος Λασάνη. Τὰ διάφορα πρόσωπα ξελαρυγκίζονταν, μαλλιοτραβιόντουσαν, παθαίνονταν, καὶ τὸ κοινὸ ἡσυχότατο τοὺς καμάρωνε χωρὶς τὴν παραμικρὴ αἰσθητικὴ ἐντύπωση. Ἀπ' τὴν ἱστορία τῆς Ἀρτεμισίας ἕνας συγγραφεὺς ὅσο μέτριος κι ἂν ἦτανε, ὅση ἐλάχιστη γνώση τῆς σκηνῆς κι' ἂν εἶχε, θὰ μπορούσε νὰ μᾶς δώσῃ σὲ μερικὲς, πραγματικὰ καὶ φυσικὰ, τραγικὲς στιγμὲς, κάποια ἐντυπωσούλα, κάποια αἰσθησούλα ζωῆς. Τέτοιο πρᾶμα ὅμως καὶ ὁ συγκαταβατικώτερος θεατῆς δὲν μπορεῖ νὰ πῇ ὅτι τὸ αἰσθάνθηκε στὴν Ἀρτεμισία, τουναντίο μάλιστα ὅλα ἠμολογοῦνε, ὅτι ἐκεῖ πού ὁ συγγραφεὺς ἔδειξε τὴ μεγαλῆτερη λαοράδα κ' ἐπιπολιχίτη εἶνε στὶς, φυσικὰ, τραγικὲς αὐτὲς στιγμὲς. Πιὸ ἀψυχολόγητο, πιὸ κρύσιμο, ἀντιτεχνικὸ, ψέφτικο θάνατο ἰδὲ ματκείδε ἡ σκηνή. Ἀνοητότερο καλλιτέχνη ἀπ' τὸ Δάρδανο, πού μπρὸς στὸ τραγικὸ πάθος μᾶς γυναικάς μιλάει σὸν ἐπαρχιώτης δημοδιδασκαλὸς, δὲν ἔπλασε ποτὲ κι' ὁ χειρότερος σκηνοπλῆχτης. Ἡ Ἀρτεμισία πεθαίνει, ὁ Δάρδανος τυφλώνεται, ἕνας ἔρωσ μεγάλος σπαράζει στὴ σκηνή, ζούλια, μῖσος, ἐκδικήση, ὅλ' αὐτὰ ἀνκατεύονται στὸ ἔργο με τίσση ἀφέ-

λεια, τίσση ἐλαφρότητα, πού νομίζει κανεὶς ὅχι ὅτι ἔχει μπροστὰ τοῦ θεάτρο ἀληθινὸ, ἀλλ' ὅτι χαζεύει μπρὸς σὲ πλανόδιους θεατρίνους τοῦ κάρρου τῆς ἀποκριῆς.
Αἰστανόμαστε ἀλήθεια βαρεσιὰ μεγάλη νὰ μιλάμε γιὰ ἔργα τόσο ἀσήμαντα, πού καλῆτερα ἀπὸ καθε ἄλλη κρίση τοὺς ταιριάζει ἡ κρίση τῆς ἀδιαφορίας καὶ τῆς σιωπῆς. Εἶναι ὅμως μερικὲς στιγμὲς, πού ἔρχεται στὸν ἄνθρωπο κατὶ σὸν ἀγανάχτηση ὅταν βλέπῃ ἕνα ἔθνικὸ θεάτρο ν' ἀγωνίζεται με χυδαία πολυτέλεια γιὰ νὰ σηκώσῃ ἔργα πρόστυχα καὶ τιποτένια. Ὅλη ἐκεῖνη ἡ χτυπητὴ λαμπράδα τῆς σκηνῆς με τὰ χρυσαφια, τὰ γάλαματα, τὶς ἀκολουθίες, τὰ τραγούδια, ὅχι μόνο δὲν κατόρθωσε νὰ παρουσιάσῃ τὸ ἔργο ὀλιγότερο ἀνόητο ἀπ' ὅ,τι εἶταν, ἀλλὰ καὶ φανερώτερα καὶ παραστατικώτερα ἔδειξε τὴν ἀσκημιά του καὶ τὴν ἀνοησία του. Ἡ «Ἀρτεμισία» παίχτηκε ἀκόμη δύο φορές, τὸ ὅλον τρεῖς, κι' ἀμέσως ὕστερα κλείστηκε σὸ ντουλαπι ἐντελῶς γιὰ πάντα. Καὶ τώρα παρακαλοῦμε τὸν κύριο γραμματικὸ— ὅχι ὡς γραμματικὸ ἢ διεθνοντῆ, ἀλλ' ὡς γενικὸ πληρεξούσιο τοῦ θεάτρο— νὰ φωτίσῃ κ' ἔμᾶς τοὺς ἀφώτιστους γιὰ ποῖο σὸβαρὸ καὶ σοφὸ λόγο διάλεξε τὸ τραγικὸ αὐτὸ ἱμετούργημα ἑνὸς ἐρασιτέχνη σκηνοπλῆχτη, πού δὲν ἔχει καμμιά οὔτε τὴν παραμικρὴ φιλολογικὴ ἀξία ἔξιν ἀπ' τὴ στενοκόρτη σοφολογιατωτῶσῆ τὴν τόσο ἀποκρουστικὴ γιὰ τὸ θεάτρο!

Α. ΣΙΓΑΝΟΣ

Ἡ «ΚΑΤΟΧΗ» ΣΤΗΝ ΑΛΕΞΑΝΤΡΕΙΑ

Ἀλεξάνδρεια 27 τοῦ Ὀκτώβρη 1905

... Μᾶς ἦρθε κ' ἕνας θίασὸς ἀπὸ τὴν Ἀθήνα νὰ παίξῃ τὴν «Κατοχή» τοῦ Βόκου. Πέντε φορές ἐπαίχτηκε τὴν πρώτη βραδιὰ γιομάτο τὸ θεάτρο κόσμος καὶ κόσμος, ἐτσι ἀπὸ περιέργεια νὰ δεῖ τί εἶναι αὐτὴ ἡ «Κατοχή» πού τόσο τὴ φουμίσανε οἱ φημερίδες σας. Τὴ δέφτερη βραδιὰ λιγώτεροι, ὅχι πῶς δὲν ἄρεσε (ἄρεσε καὶ παράρεσε, γιὰτ' οἱ δικοὶ μας ἐδῶ λιγώνουνται με τὰ παχιά κι ἀνοφέλεφα λόγια) ἀλλὰ γιὰτὶ ἐτσι εἶναι ὁ κόσμος ἐδῶ; μιά φορὰ νὰ δοῦνε ἕνα ἔργο, ὅσο κι ἂν τοὺς ἄρεσει, δὲν τάποφασίζουνε νὲν τὸ ξαναδοῦνε. Τέλος τὴν τέταρτη καὶ πέμτη παράσταση, τὸ παίξανε μπροστὰ σὰ ἄδειες καρέκλες, κ' ἐνῶ ὁ σκοπὸς τοὺς εἴτανε νὰ παίξουν τὴν «Κατοχή» μοναχὰ καὶ νὰ φύγουνε, τώρα κάθονταν καὶ ξεφουρνίζουνε κάθε βραδι ὅλες τὶς ἀντίκες κι ὅλες τὶς σάχλες τὶς θεατρικῆς γυμνότητος, πού ξετρελλαίνεταν μ' αὐτὰς ὁ κοσμᾶχης!..

ΚΑΠΙΟΣ

δαῦτο τὰ πόδια τῶν πουλιῶν, πού πλέγανε γύρω μας, κράτησε τὸ σκοινὶ με τὰ δόντια του καὶ προχωροῦσε. Ὁ Βλαδίμηρος τὸν ἀκολουθαγε, ὕστερα ἐγὼ καὶ τελευταῖος ὁ Σούτσος. Ἡ ἀπόσταση πού μᾶς χωρίζε ἀπὸ τὴν ἄκρη εἴτανε σωστὸ ἕνα τέταρτο τοῦ βέρτσου. Ὁ Γερμολᾶς βράδιζε με βεβαιότητα, χωρὶς νὰ διατάξῃ πούθενά. Ἐξερσε κιάλας ἀπόξου ὅλα τὰ κατατόπια τοῦ δρόμου αὐτοῦ. Κἄπου-κἄπου μᾶς φώναζε.
— Ἀριστερά! Πιὸ δεξιὰ! Ἐ! εἶναι μιά τρύπ' αὐτοῦ! Ὁμορφα!
Πολλὲς φορές τὸ νερὸ μᾶς ἔρχονταν ὅσο με τὸ στόμα κι ὁ Σούτσος πού εἴτανε ὁ πιὸ κοντὸς ἀπ' ὅλους μας, γώνονταν ὅλος καὶ κιντύνεβε νὰ πνιγῆ. Πάλεβε με τὰ χέρια του, κατάπινε νερό...
— Ὁμπρός! Ὁμπρός! ἔλεγ' ὁ Γερμολᾶς αὐστηρά καὶ με τὸ νὰ πηδᾷ καὶ με τὸ νὰ σηκώνεται στὶς μύτες τῶν ποδιῶν του, ὁ κακομοῖρος προχωροῦσε καλά. Πρέπει ὅμως νὰ πῶ πῶς ποτὲ δὲν ξεχάστηκε σὲ βαθμὸ πού νὰ πιαστῆ ἀπὸ καμμιάν ἄκρη τοῦ φορεμάτου μου.
Φτάσαμε στὴν ἄκρη γεροὶ καὶ σωστοί, μουσκεμένοι ὅσο με τὸ κῶκαλο, καθὼς καθένας καταλαβαίνει, γιομάτοι βούρκο, λάσπη καὶ χορτάρια— τέλος πάντων ἀγνωρίστοι.

Δυὸ ὠρες ὕστερα, καθισμένοι σὲ μιά σιταποθήκη καὶ κουτσὰ στραβά καθαρισμένοι, τοιμαζόμεστε γιὰ νὰ τιμήσωμε τὸ δεῖπνο. Ὁ ἡμαξᾶς, ἄνθρωπος πολὺ ἀργὸς καὶ πολὺ λογικὸς, φίλεβε ταμπάκο τὸ Σούτσος, πού ἔχτιμοῦσε ἀπερίοριστα. Ὁ Βλαδίμηρος κρατοῦσε τὸ κεφάλι γυρτὸ, μελαχολικὸς. Ὁ Γερμολᾶς καθάριζε τὰ σουφίκια. Τὰ σκολιά μυρίζονταν τὸ βραστὸ βρώμιο πού εἴτανε γιὰ δαῦτα πάνω στὴ φωτιά, κουνώντας ἀπὸ τὴ χαρὰ τὶς οὐρὲς τους. Τᾶλογα στὸ σταῦλο δίπλα, χτυποῦσαν τὶς πλάκες με τὰ πόδια τους καὶ ἀκούγοντάς μας χλιμιντρίζανε...
Κέριουρα
INTA ΓΑΡΤΖΩΝΗ
Ὅταν ὁ Μέγ' Ἀλέξανδρος εἶπε στὸν Ἀνῆ-ξάρχου τὸ φυσικὸ πῶς θὰ τὸν κρεμάσῃ, ἀφτὸς τοῦ ἀπάντησε:
— Νὰ φοβερίζῃς ἀφτὸς τοὺς ἀπλοϊκοὺς, γιὰτὶ ἔμεινα τὸ ἴδιο μου κάνε: ἂν θὰ σκτίσω ἀποπάνου ἢ ἀποκάτου ἀπὸ τὴ γῆς.